

УДК: 351.86

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ЗМІ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ МОЛОДІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Роговська Ольга Олексіївна, старший викладач кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро

ORCID: 0009-0000-1846-2850

Кара Єлізавета Андріївна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро

У сучасному світі, де інформаційні технології стали невід'ємною частиною життя, засоби масової інформації відіграють ключову роль у соціалізації молоді. Їхній вплив значно посилюється в умовах інформаційної війни, коли медіа не лише відображають реальність, а й формують її через механізми маніпуляції, фільтрації та спрямованої дезінформації. Молодь, як найактивніша аудиторія цифрових платформ, особливо вразлива до цих процесів, оскільки значну частину інформації отримує саме через соціальні мережі та новинні ресурси. У результаті, відбувається не лише трансформація уявлень про світ, а й зміна поведінкових моделей, ціннісних орієнтирів і соціальної взаємодії.

Соціально-психологічний вплив ЗМІ на молоде покоління в умовах інформаційної війни проявляється через кілька основних механізмів. По-перше, когнітивний вплив, що полягає у формуванні світогляду, переконань та установок через повторюваний контент. Молодь часто некритично сприймає інформацію, що спричиняє появу стереотипів, спрощених пояснень складних суспільних процесів та поляризацію думок. По-друге, емоційний компонент, який проявляється через залучення до конфліктних дискусій, створення тривожності та підвищення рівня агресії в онлайн-середовищі. По-третє, поведінковий аспект, коли молоді люди починають наслідувати певні медійні моделі поведінки, що можуть включати як конструктивні, так і деструктивні соціальні практики.

З огляду на ці виклики, надзвичайно важливим стає формування критичного мислення та медіаграмотності серед молоді. Навчання принципам перевірки джерел, аналізу інформації та розпізнавання маніпулятивного контенту сприятиме зниженню негативного впливу медіа та підвищенню рівня соціальної стійкості молодих людей. Окрім

того, психологічна адаптація до інформаційного середовища має включати розвиток емоційного інтелекту, навичок конструктивного діалогу та здатності протистояти інформаційним атакам. Таким чином, наукові дослідження у цій сфері повинні не лише виявляти проблеми, але й пропонувати практичні рішення, що сприятимуть гармонійній соціалізації молодого покоління в умовах сучасних медійних викликів.

Ключові слова: соціалізація молоді, соціально-психологічний вплив, засоби масової інформації, інформаційна війна, медіаграмотність,

Rohovska O., Kara Y. Social-psychological influence of the media on the socialization of youth in the conditions of information war

In the modern world, where information technologies have become an integral part of life, the media play a key role in the socialization of young people. Their influence has increased significantly in the context of information warfare, when the media not only reflect reality, but also shape it through mechanisms of manipulation, filtering and targeted disinformation. Young people, as the most active audience of digital platforms, are especially vulnerable to these processes, since they receive a significant part of their information precisely through social networks and news resources. As a result, not only the transformation of ideas about the world takes place, but also changes in behavioral patterns, value orientations and social interaction. The socio-psychological impact of the media on the younger generation in the context of information warfare is manifested through several main mechanisms. First, the cognitive impact, which consists in the formation of worldviews, beliefs and attitudes through repetitive content. Young people often perceive information uncritically, which leads to the emergence of stereotypes, simplified explanations of complex social processes and polarization of opinions. Secondly, the emotional component, which manifests itself through involvement in conflict discussions, creating anxiety and increasing the level of aggression in the online environment. Thirdly, the behavioral aspect, when young people begin to imitate certain media behavior models, which can include both constructive and destructive social practices. Given these challenges, the formation of critical thinking and media literacy among young people becomes extremely important. Teaching the principles of checking sources, analyzing information and recognizing manipulative content will help reduce the negative impact of the media and increase the level of social resilience of young people. In addition, psychological adaptation to the information environment should include the development of emotional intelligence, skills of constructive dialogue and the ability to resist information attacks. Thus, scientific research in this area should not only identify problems, but also offer practical solutions that will contribute to the harmonious socialization of the younger generation in the face of modern media challenges.

Keywords: *youth socialization, socio-psychological influence, mass media, information warfare, media literacy,*

Постановка проблеми. У сучасному світі засоби масової інформації відіграють ключову роль у процесі соціалізації молоді. Телебачення, соціальні мережі, інтернет-видання та блоги формують світогляд, поведінку та систему цінностей молодого покоління. В умовах інформаційної війни цей вплив посилюється, адже різні групи використовують ЗМІ як інструмент маніпуляції та пропаганди. Особливо це стосується молоді, яка є найбільш активним та досить уразливим споживачем інформації у цифровому просторі.

Вказане підтверджується ситуацією в суспільстві в цілому. Хвиля насильства, що охопила суспільство, зростання несвідомої агресії, руйнування традиційних людських цінностей, відсутність моральних орієнтирів і духовних лідерів для молоді, зниження порогу чутливості – все це частково пов'язано з нинішнім станом засобів масової інформації. Ця тема є особливо актуальною сьогодні з огляду на відсутність контролю над медійним ринком, нерегульоване надання інформації різним аудиторіям, що в кінцевому підсумку негативно впливає на формування морально-етичних цінностей підростаючого покоління [6, с.147].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження соціально-психологічного впливу ЗМІ на соціалізацію молоді в умовах інформаційної війни акцентують увагу на зміні механізмів сприйняття інформації та формуванні соціальних установок. Зокрема, у дослідженні В. Юрченка проаналізовано проблеми соціалізації дітей і молоді в умовах інформаційної війни, підкреслено роль інформаційного простору у формуванні особистості. Автор зазначає, що сучасні медіа не лише передають інформацію, а й активно впливають на когнітивні процеси, емоційний стан та поведінкові моделі молодого покоління.

Інше дослідження, представлене О. Буковською, Т. Мазур, Л.Анищенко, розглядає вплив соціальних мереж на соціалізацію підлітків. Автори підкреслюють, що в умовах цифрової епохи формується новий тип соціального індивіда – Homo virtualis, який значною мірою залежить від віртуального середовища. Соціальні мережі виступають не лише джерелом інформації, а й простором для формування нових моделей поведінки, соціальних норм та цінностей. Водночас дослідження вказує на ризики, пов'язані з некритичним сприйняттям інформації та маніпулятивним контентом.

Мета дослідження – визначення чинників соціально-психологічного впливу засобів масової інформації на процес соціалізації молоді в умовах інформаційної війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціалізація – це процес засвоєння індивідом норм, цінностей та моделей поведінки, що сприяють його адаптації в суспільстві. Засоби масової інформації є одним із головних агентів соціалізації поряд із родиною, освітою та культурою.

Завдяки ЗМІ молодь отримує доступ до величезного масиву інформації, що сприяє її освітньому та культурному розвитку. Водночас медіапростір може впливати на світогляд негативно, поширюючи дезінформацію, агресію та стереотипи.

Сьогодні в науковій літературі існує низка наукових концепцій та поняття «кіберсоціалізація», «медіасоціалізація», «інтернет-соціалізація», «інформаційна соціалізація» тощо.

Під кіберсоціалізацією (соціалізацією людини в кіберпросторі) одні вчені розуміють процес якісних змін у структурі самосвідомості людини, які відбуваються під впливом і в результаті використання сучасних інформаційних і комп'ютерних технологій у контексті життя. Інші науковці розуміють кіберсоціалізацію як новітній тип соціалізації особистості, процес розвитку та якісних змін у самосвідомості

особистості, що відбувається під впливом та внаслідок використання сучасних інформаційно-комунікаційних, комп'ютерних, електронних, цифрових, мультимедійних, мережевих та інтернет-технологій [4, с. 125;3, с. 2]. Тому, на наш погляд, «кіберсоціалізація» – складова процесу медіасоціалізації особистості, яка впливає на зростання ролі медіасоціалізації та оновлення традиційної соціалізації.

Термін «інформаційна соціалізація» є близьким до понять «кіберсоціалізація» та «медіасоціалізація» та означає двосторонній процес: з одного боку, індивіди набувають значущого для них інформаційного досвіду через залучення до інформаційного простору (інформаційної інфраструктури), системи інформаційних зв'язків, а з другого боку, це процес, у якому індивіди активно відтворюють інформаційні зв'язки через активне включення до інформаційного простору та власної інформаційної діяльності.

Поняття «інтернет соціалізація» означає процес розширення соціального досвіду користувача при входженні в соціокультурне середовище Інтернету і є частиною процесу соціалізації всієї особистості. Вплив інтернет-середовища на особистість може бути збалансованим щодо впливу інших систем соціалізації та сприяти формуванню нових форм взаємодії суб'єктів в інтернет-середовищі, а може спричиняти відхилення в розвитку особистості користувача [4, с. 125-126].

Аналіз досліджень показує, що «медіасоціалізація», «кіберсоціалізація», «інформаційна соціалізація» та «інтернет-соціалізація» є синонімічними поняттями. Однак, на наш погляд, поняття «медіасоціалізація» має ширше значення та визначається як специфічний компонент процесу соціалізації особистості в сучасному інформаційному просторі, пов'язаний із трансформацією традиційних засобів соціалізації, засвоєнням і відтворенням соціального досвіду людства через ЗМІ.

Сучасні технології дозволяють молоді самотійно створювати інформаційний контент, що також впливає на процес соціалізації. Однак у відкритому інформаційному середовищі існує ризик потрапляння під вплив маніпулятивних технологій, що застосовуються у ході інформаційних війн.

Інформаційна війна – це цілеспрямоване використання інформації для досягнення політичних, економічних або ідеологічних цілей. Вона включає поширення фейкових новин, дезінформації, пропаганди та маніпулятивних технік, що впливають на свідомість людей.

Важливо зазначити, що інформаційна війна РФ проти України насамперед війна з використанням інформаційної зброї – брехні, напівправди, чуток, неправдивих версій та інформаційних технологій, що ґрунтуються на сфабрикованих подіях та їхній оманливій інтерпретації. Це тотальне нав'язування агресивної антиукраїнської інформації населенню, особливо молоді. Інформація, безумовно, має історичний, політичний, економічний, культурний та соціальний виміри. Вони різняться за розміром і масштабом, за рівнем брехні та цинізму, за різними цільовими групами. Однак, усіх їх об'єднує одна глобальна мета – прищепити молоді негативне ставлення до України, її історії та традицій, сформувати в неї відчуття зневіри в перемогу, безнадійності та безперспективності. По суті, наші ідеологічні вороги прагнуть контролювати цінності, смисли і цілі життя української молоді та замінити природну модель нашого народу хибними і руйнівними ідеалами.

Таким чином, головною мішенню інформаційної війни є людська психіка, особливо молодих людей, які є недосвідченими, некомпетентними та не мають достатнього життєвого досвіду, щоб самотійно розібратися у складнощах сучасного життя [3, с. 2-3]. Основні методи впливу включають:

- Фейкові новини та маніпулятивні заголовки, які формують викривлену картину реальності.
- Пропагандистські матеріали, що сприяють радикалізації поглядів та соціальній поляризації.
- Кібербулінг та психологічний тиск, які викликають у молоді тривожність, агресію або відчуження.
- Алгоритми соцмереж, що створюють ефект "інформаційної бульбашки" та посилюють вплив певних наративів [1].

Соціальні мережі на сьогодні є головним каналом інформаційного впливу.

Більшість молодих людей отримують інформацію саме через соціальні мережі, такі як Facebook, Instagram, TikTok, Telegram та Twitter. Вказані платформи стали головними джерелами новин, проте їх особливістю є відсутність жорсткої перевірки інформації.

Соціальні мережі формують певний тип поведінки та ставлення до подій завдяки алгоритмам, які підбирають контент відповідно до інтересів користувача. Такі технології можуть впливати та посилювати радикалізацію думок та створювати закрите інформаційне середовище, у якому користувач бачить лише те, що підтверджує його погляди.

Вплив засобів масової інформації на соціалізацію молоді є визначальним у формуванні їхньої особистості, громадянської позиції та поведінкових моделей. В умовах інформаційної війни цей вплив стає ще більш значущим, оскільки молодь часто опиняється в епіцентрі інформаційних маніпуляцій, спрямованих на зміну її світогляду та політичних переконань.

Отже, з одного боку, ЗМІ можуть сприяти освітньому та культурному розвитку молодого покоління, формуючи його критичне мислення та соціальну відповідальність. З іншого боку, в умовах гібридної війни, фейкових новин і пропаганди, молодь стикається з ризиком маніпуляцій, психологічного тиску та соціальної поляризації.

Негативний вплив ЗМІ в умовах інформаційної війни може мати серйозні наслідки для соціалізації молоді:

- 1) деформація світогляду: молодь може сприймати неправдиву або викривлену інформацію як реальність;
- 2) підвищення рівня тривожності та стресу: постійний потік негативних новин сприяє емоційному виснаженню;
- 3) розповсюдження ненависті та агресії: дезінформація може провокувати конфлікти в суспільстві;
- 4) критичного мислення: звичка сприймати інформацію без аналізу сприяє поширенню маніпуляцій [5].

Враховуючи те, що сьогодні соціалізація українських дітей та молоді відбувається в умовах гібридної війни із застосуванням підривних інформаційних елементів необхідна ефективна стратегія державної інформаційної політики, спрямована на протидію ворожій пропаганді, подолання гуманітарного розриву між громадянами України, які проживають по різні боки кордону між тимчасово окупованими та підконтрольними територіями України, формування цінностей громадянського суспільства. Тому питання формування молодіжного патріотизму, особливо інформаційного, має вирішуватися в рамках медіапсихології (вивчення впливу медіа на людину і навпаки) та медіаосвіти (навчання медіаграмотності та розвиток медіакомпетентності). Таким чином, нові форми патріотизму пов'язані також з інноваційними способами його оптимізації.

Для мінімізації негативного впливу ЗМІ на соціалізацію молоді та підвищення їхньої інформаційної стійкості необхідно вжити комплекс заходів на рівні держави, громадянського суспільства, освітніх установ і самих молодих людей. Зокрема: розвиток медіаграмотності, навчання молоді критично оцінювати інформацію та перевіряти факти, підвищення обізнаності щодо методів маніпуляції у ЗМІ, підтримка якісних медіаресурсів, розвиток незалежної журналістики та фактчекінгу, створення платформ для поширення достовірної інформації, регулювання інформаційного простору, контроль за поширенням фейкових новин на рівні держави та міжнародних організацій, розвиток механізмів блокування дезінформаційних ресурсів, формування інформаційної культури молоді, популяризація відповідального ставлення до поширення інформації, активне залучення молоді до створення позитивного інформаційного контенту, тощо [2].

Висновки. Вплив засобів масової інформації на соціалізацію молоді є потужним фактором формування їхнього світогляду та поведінки. В умовах інформаційної війни цей вплив може бути як конструктивним, так і деструктивним. Щоб уникнути негативних наслідків, необхідно розвивати критичне мислення та медіаграмотність серед молоді, а також підтримувати надійні джерела інформації. У сучасному інформаційному суспільстві важливо не лише споживати інформацію, але й вміти аналізувати її, роблячи усвідомлений вибір на основі достовірних даних.

В умовах інформаційної війни молодь стає як основною ціллю, так і головним ресурсом для боротьби з дезінформацією. Формування свідомого, критично мислячого покоління, здатного відрізнати правду від маніпуляцій, є стратегічним завданням суспільства.

Лише спільними зусиллями держави, освітніх інституцій, технологічних платформ та громадськості можна створити безпечний

інформаційний простір, який сприятиме гармонійній соціалізації молоді та її стійкості до зовнішніх інформаційних загроз.

Таким чином, майбутнє соціалізації молоді залежить від того, наскільки ефективно суспільство зможе захистити їх від негативного впливу інформаційної війни та навчити свідомого використання медіаресурсів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буковська О.О., Мазур Т.В., Анищенко Л.О. Вплив соціальних інтернет-мереж на соціалізацію молоді. *Габітус*. 2021. №29. С.48-52. URL: https://www.academia.edu/63800730/Вплив_соціальних_мереж_на_соціалізацію_підлітків (дата звернення 20.04.2025).
2. Мазепа А., Ткач Л. Вплив інформації на молодь: ризики та можливості. *Universum*. 2023. № 1. С. 84-90. URL: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/434/435> (дата звернення 20.04.2025).
3. Савченко С., Караман О. Кіберсоціалізація молоді в умовах інформаційної війни Росії проти України. *Вісник НАПН України*. 2021. № 3(1). С. 1-5. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/142> (дата звернення 23.04.2025).
4. Черниш О.О. Медіа як засіб соціалізації молоді. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 43. Т. 1. 2022. С. 124-127. URL: http://innovpedagogy.od.ua/archives/2022/43/part_1/25.pdf (дата звернення 23.04.2025).
5. Юрченко В.І. Проблеми соціалізації дітей і молоді в умовах інформаційної війни. *Становлення та розвиток особистості в умовах інформаційної війни* : мат. XI наук.-практ. конф., 2 березня 2018 р., м. Київ. С. 176-179. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716569/> (дата звернення 20.04.2025).

6. Ямчук Т. Ю., Блищак Є. В. Вплив засобів масової інформації на процес соціалізації особистості. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Гуманітарні і суспільні науки*. 2015. № 18(13). С. 147-154.
<http://dspace.msu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/3013> (дата звернення 13.04.2025).

REFERENCES

1. Bukovska, O. O., Mazur, T. V., & Anishchenko, L. O. (2021). Vplyv sotsialnykh internet-merezh na sotsializatsiiu molodi [The influence of social networks on youth socialization]. *Habitus*. 29, 48–52. Retrieved from: <https://www.academia.edu/63800730/> [in Ukrainian].
2. Mazepa, A., & Tkach, L. (2023). Vplyv informatsii na molod: ryzyky ta mozhlyvosti [The influence of information on youth: risks and opportunities]. *Universum*, 1, 84–90. Retrieved from: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/434/435> [in Ukrainian].
3. Savchenko, S., & Karaman, O. (2021). Kiber-sotsializatsiia molodi v umovakh informatsiinoi viiny Rosii proty Ukrainy [Cyber-socialization of youth in the conditions of Russia's information war against Ukraine]. *Visnyk NAPN Ukrainy – Herald of NAES of Ukraine*, 3(1), 1–5. Retrieved from: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/142> [in Ukrainian].
4. Chernysh, O. O. (2022). Media yak zasib sotsializatsii molodi [Media as a means of youth socialization]. *Innovatsiina Pedahohika – Innovative pedagogy*, 43(1), 124–127. Retrieved from: http://innovpedagogy.od.ua/archives/2022/43/part_1/25.pdf [in Ukrainian].
5. Yurchenko, V. I. (2018). Problemy sotsializatsii ditei i molodi v umovakh informatsiinoi viiny [Problems of socialization of children and youth in the conditions of the information war] *Proceedings of the XI Scientific and*

Practical Conference "Stanovlennia ta rozvytok osobystosti v umovakh informatsiinoi viiny" (Kyiv, March 2, 2018), 176–179. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716569/> [in Ukrainian].

6. Yamchuk, T. Yu., & Blyshchak, Ye. V. (2015). Vplyv zasobiv masovoi informatsii na protses sotsializatsii osobystosti [The impact of mass media on the process of personality socialization]. *Naukovyi Visnyk Mukachivskoho Derzhavnoho Universytetu. Humanitarni i suspilni nauky – Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series: Humanities and Social Sciences*, 18(13), 147–154. Retrieved from: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/3013> [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції / Received 30.04.2025
Прийнята до друку / Accepted 12.05.2025*